

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

ODLUKA

Zahtjevi br. 32343/16 i 750/17
J. i drugi protiv Hrvatske
i Petar DAMJANOVIĆ protiv Hrvatske

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući 26. svibnja 2020. u odboru u sastavu:

Aleš Pejchal, *predsjednik*,

Pauliine Koskelo,

Tim Eicke, *suci*,

i Renata Degener, *zamjenica tajnika Odjela*,

uzimajući u obzir gore navedene zahtjeve podnesene 1. lipnja 2016. odnosno 22. prosinca 2016. godine,

uzimajući u obzir očitovanja koja je dostavila tužena Vlada i odgovore na očitovanja koja su dostavili podnositelji zahtjeva,
nakon vijećanja odlučuje kako slijedi:

ČINJENICE

1. Popis podnositelja zahtjeva naveden je u prilogu.
2. Hrvatsku Vladu („Vlada“) zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

A. Okolnosti predmeta

1. Zahtjev br. 32343/16

3. Dana 10. rujna 1991. hrvatske redarstvene snage uhitile su bliskog srodnika podnositelja zahtjeva nakon čega o njemu više nije bilo nikakvih saznanja. Istraga o njegovu nestanku još uvijek je u tijeku.

2. *Zahtjev br. 750/17*

4. Roditelje podnositelja zahtjeva dana 6. kolovoza 1995. ubili su nepoznati počinitelji. Istraga o njihovom ubojstvu još uvijek je u tijeku.

5. Godine 2004. podnositelj zahtjeva podnio je građansku tužbu protiv države tražeći naknadu štete zbog nasilne smrti njegovih roditelja, navodeći da su ih ubili hrvatski vojnici. Građanski sudovi odbili su tužbeni zahtjev podnositelja zahtjeva jer je nastupila zastara. Podnositelj zahtjeva podnio je ustavnu tužbu, prigovarajući povredi članka 2., 6. i 14. Konvencije. Tvrdio je da su njegove roditelje nedvojbeno ubili hrvatski vojnici i da je stoga došlo do povrede njihova prava na život, zajamčenog člankom 2. Konvencije. Pozvao se na predmet *Damjanović protiv Hrvatske* ((odl.), br. 5306/13, 25. kolovoza 2015.), ističući da je podnositelj zahtjeva u tom predmetu – njegov brat – prigovorio istom štetnom događaju i da je Vlada potvrdila da je došlo do povrede članka 2. i 14. Konvencije. Tvrdio je da su, s obzirom na okolnosti, odluke građanskih sudova kojima je odbijen njegov zahtjev za naknadu štete bile proizvoljne.

6. Dana 20. siječnja 2016. Ustavni sud Republike Hrvatske odbio je ustavnu tužbu podnositelja zahtjeva kao neosnovanu, utvrdivši da odluke građanskih sudova nisu bile proizvoljne.

B. Mjerodavno domaće pravo i praksa

7. Mjerodavno domaće pravo i praksa izloženi su u predmetu *Kušić protiv Hrvatske* ((odl.), br. 71667/17, stavci 37. - 56., 10. prosinca 2019.).

8. Podnositelji zahtjeva pozvali su se na sljedeće odluke Ustavnog suda: odluke br. U-III-4413/2014 od 19. studenog 2014.; U-III-1766/2014 od 5. ožujka 2015.; U-III-3427/2015 od 18. studenog 2015.; U-IIIBi-7367/2014 od 15. prosinca 2015.; U-III-4041/2015 od 20. siječnja 2016.; U-III-4645/2014 od 13. travnja 2016.; U-III-2725/2015 od 14. studenog 2016.; U-IIIBi-2698/2016 od 14. prosinca 2016.; U-IIIBi-3699/2015 od 30. ožujka 2017.; U-III-4158/2017 od 29. studenog 2017.; U-III-3689/2018 od 10. prosinca 2019.; i U-III-2098/2018 od 9. siječnja 2020.

9. U predmetu *Kušić* (gore citiran, stavci 46. - 48. i 56.) navedene su sljedeće odluke Ustavnog suda: odluke br. U-III-4413/2014 od 19. studenog 2014.; U-III-3427/2015 od 18. studenog 2015.; U-IIIBi-7367/2014 od 15. prosinca 2015.; U-IIIBi-2698/2016 od 14. prosinca 2016.; i U-IIIBi-3699/2015 od 30. ožujka 2017.

10. Sljedeće odluke Ustavnog suda nisu dostupne na internetskim stranicama Ustavnog suda (a podnositelji zahtjeva nisu dostavili Sudu preslike tih odluka): odluke br. U-III-1766/2014 od 5. ožujka 2015. i U-III-2725/2015 od 14. studenog 2016.

11. Sljedeće odluke Ustavnog suda odnose se na ustavne tužbe podnesene protiv presuda građanskih sudova kojima se odbijaju zahtjevi protiv države za naknadu štete u vezi s nasilnom smrću članova obitelji podnositelja

ustavnih tužbi: odluke br. U-III-4041/2015 od 20. siječnja 2016.; U-III-4645/2014 od 13. travnja 2016.; U-III-4158/2017 od 29. studenog 2017.; U-III-3689/2018 od 10. prosinca 2019.; i U-III-2098/2018 od 9. siječnja 2020.

U prvim trima odlukama navedeno je da su podnositelji u svojim ustavnim tužbama prigovorili povredi članka 2., 6. i 14. Konvencije. Ustavni sud odbio je sve te ustavne tužbe kao očigledno neosnovane, utvrdivši da zaključci građanskih sudova da je nastupila zastara zahtjeva za naknadu štete nisu bili proizvoljni.

Što se tiče preostalih dviju odluka, u svojim ustavnim tužbama podnositelji su prigovorili, *inter alia*, povredi materijalnog aspekta članka 2. Konvencije, tvrdeći da su hrvatski vojnici ubili članove njihovih obitelji. Ustavni sud utvrdio je da je država odgovorna za ubojstva koja su počinili njezini predstavnici. U takvoj situaciji, država je bila dužna provesti djelotvornu istragu ubojstva i dosuditi naknadu štete obitelji žrtve. Ustavni sud utvrdio je da ne može ispitati djelotvornost istrage jer podnositelji nisu prigovorili istrazi u svojim ustavnim tužbama. Nadalje je napomenuo da su građanski sudovi odbili zahtjeve podnositelja za naknadu štete zbog ubojstva kao zastarijele. Budući da taj zaključak nije bio proizvoljan, Ustavni sud utvrdio je da nije došlo do povrede članka 2. Konvencije.

PRIGOVORI

12. Podnositelji zahtjeva prigovorili su na temelju članka 2. i 14. Konvencije zbog nedjelotvorne istrage nestanka i stradavanja njihovih bliskih srodnika.

PRAVO

A. Spajanje zahtjeva

13. Uzimajući u obzir sličan predmet spora podnesenih zahtjeva, Sud smatra prikladnim ispitati ih zajedno u jednoj odluci.

B. Prigovori na temelju članka 2. i 14. Konvencije

14. Podnositelji zahtjeva prigovorili su da vlasti nisu poduzele odgovarajuće i primjerene korake kako bi istražile nestanak i smrt njihovih bliskih srodnika i počinitelje privede pravdi. Podnositelji zahtjeva u predmetu br. 32343/16 također su tvrdili da nacionalne vlasti nisu istražile je li za ubojstvo njihova srodnika postojao motiv koji je mogao biti povezan s njegovim srpskim podrijetlom. Sud, kao gospodar karakterizacije koja se u pravu daje činjenicama predmeta, ispitat će ove prigovore na temelju proceduralnog aspekta članka 2. Konvencije, koji u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

„1. Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. ...“

1. Tvrđnje stranaka

(a) Vlada

15. U svojim očitovanjima o dopuštenosti i osnovanosti zahtjeva i primjedbama na zahtjev podnositelja zahtjeva za pravednom naknadom podnesenima 18. travnja i 30. lipnja 2017. u predmetu br. 32343/16 i 8. veljače i 8. svibnja 2018. u predmetu br. 750/17, Vlada je tvrdila da prva podnositeljica zahtjeva u predmetu br. 32343/16 nema status žrtve jer se razvela od žrtve, odnosno svog supruga nakon što je nestao. Nadalje je tvrdila da su prigovori u oba predmeta podneseni nepravovremeno i da je, u svakom slučaju, provedena istraga bila djelotvorna i nije bila diskriminirajuća.

16. U podnesku od 7. studenog 2019. godine (koji se odnosio na oba predmeta), Vlada se pozvala na odluku Ustavnog suda br. U-IIIBi-4222/2018 od 5. studenog 2019. godine, u kojoj je taj sud utvrdio povredu proceduralnog aspekta članka 2. Konvencije zbog nedjelotvorne istrage stradavanja člana obitelji podnositelja ustavne tužbe (vidi *Kušić v. Croatia* (odl.), br. 71667/17, stavak 55., 10. prosinca 2019.). Vlada je tvrdila da je u potonjoj odluci potvrđeno da ustavna tužba predstavlja djelotvorno domaće pravno sredstvo u odnosu na prigovore o navodnoj nedjelotvornoj istrazi na temelju članka 2. Konvencije i da bi se, s obzirom na supsidijarni karakter Suda, od podnositelja zahtjeva u ovom predmetu trebalo zahtijevati da iskoriste ustavnu tužbu prije nego što podnesu svoje prigovore Sudu.

(b) Podnositelji zahtjeva

17. Podnositelji zahtjeva tvrdili su da je istraga nestanka i smrti njihovih članova obitelji bila nedjelotvorna jer vlasti gotovo trideset godina nisu uspjele utvrditi nijednu relevantnu činjenicu.

18. Nadalje su smatrali da ustavna tužba ne predstavlja djelotvorno pravno sredstvo za prigovore koji se odnose na nedjelotvornu istragu na temelju članka 2. Konvencije jer je Ustavni sud odbijao ispitati takve prigovore ili ih je odbijao kao neosnovane. Pozvali su se na odluke Ustavnog suda navedene u stavku 8. ove odluke. Tvrdili su da je podnositelj zahtjeva u predmetu br. 750/17 podnio ustavnu tužbu, prigovarajući, *inter alia*, povredi članka 2. Konvencije, ali Ustavni sud nije ispitao taj prigovor (vidi stavak 6. ove odluke). Budući da nisu imali nikakvih izgleda za uspjeh ako podnesu ustavnu tužbu, podnositelji zahtjeva u predmetu br. 32343/16 odlučili su da neće koristiti to pravno sredstvo.

2. Ocjena Suda

19. Sud ne mora ispitati sva pitanja koja su otvorile stranke jer je prigovor na temelju proceduralnog aspekta članka 2. Konvencije u svakom slučaju nedopušten iz sljedećih razloga.

20. Sud primjećuje da je Vlada u svom podnesku od 7. studenog 2019. godine prvi put iznijela prigovor da domaća pravna sredstva nisu bila iscrpljena jer podnositelji zahtjeva nisu iskoristili ustavnu tužbu u odnosu na nedjelotvornu istragu na temelju članka 2. Konvencije (vidi stavak 16. ove odluke). U potonjim okolnostima prvo je pitanje na koje je potrebno odgovoriti je li Vlada spriječena podnijeti takav prigovor.

21. Sud ističe da na temelju pravila 55. Poslovnika Suda tužena ugovorna stranka mora svaki prigovor o nedopuštenosti, u mjeri u kojoj joj to dopuštaju narav prigovora i okolnosti, podnijeti u svojim pisanim ili usmenim očitovanjima o dopuštenosti zahtjeva (vidi *Navalnyy protiv Rusije* [VV], br. 29580/12 i četiri druga predmeta, stavak 60., 15. studenog 2018.; *Buzadji protiv Republike Moldavije* [VV], br. 23755/07, stavci 64. i 67., ECHR 2016 (izvadci); i *Mooren protiv Njemačke* [VV], br. 11364/03, stavak 57., 9. srpnja 2009.). U ovom predmetu, očitovanje o dopuštenosti zahtjeva podneseno je 18. travnja 2017. godine u odnosu na predmet br. 32343/16 i 8. veljače 2018. godine u odnosu na predmet br. 750/17 (vidi stavak 15. ove odluke). Tada još nisu postojali razlozi na kojima se temelji prigovor Vlade. Konkretno, ustavna tužba zbog nedjelotvorne istrage na temelju članka 2. Konvencije postala je djelotvorno pravno sredstvo tek 2019. godine (vidi gore citirani predmet *Kušić*, stavci 92. i 99. i usporedi *N.C. protiv Italije* [VV], br. 24952/94, stavak 44., ECHR 2002 X).

22. S tim u vezi Sud ponavlja da je, kada se tijekom postupka pred Sudom dogodi novi pravno relevantan postupovni događaj, u interesu pravilnog djelovanja pravosudnog sustava da ugovorna stranka bez odlaganja podnese bilo kakav formalni prigovor (vidi *Lebedev protiv Rusije*, br. 4493/04, stavak 40., 25. listopada 2007., i gore citirani predmet *N.C.*, stavak 45.). U ovom predmetu, Vlada je podnijela prigovor o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava 7. studenog 2019. godine, dva dana nakon što je Ustavni sud donio odluku kojom je utvrdio povredu proceduralnog aspekta članka 2. Konvencije zbog nedjelotvorne istrage stradavanja člana obitelji podnositelja ustavne tužbe (vidi stavak 16. ove odluke). Doista, Ustavni sud ispitivao je djelotvornost istraga na temelju članka 2. i prije 2019. godine, no u predmetu *Kušić* ovaj je Sud utvrdio da su mu tek odluke Ustavnog suda donesene 3. travnja, 9. srpnja i 5. studenog 2019. godine omogućile da utvrdi da je Ustavni sud dosljedno i djelotvorno ispitao istrage (vidi gore citirani predmet *Kušić*, stavci 92. i 93.).

23. Imajući u vidu gore navedeno, Sud smatra da je u ovom predmetu Vlada pravovremeno podnijela prigovor o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava (usporedi nasuprot tome gore citirane predmete *N.C.*, stavak 46., i *Lebedev*, stavak 40.).

24. Podnositelji zahtjeva u svojim su podnescima tvrdili da ustavna tužba nije djelotvorno pravno sredstvo za prigovore koji se odnose na nedjelotvorne istrage na temelju članka 2. Konvencije jer Ustavni sud obično ili (i) ne ispituje ili (ii) odbija takve tužbe (vidi stavak 18. ove odluke).

25. Sud napominje je većina odluka Ustavnog suda na koje su se podnositelji zahtjeva pozvali u prilog svojoj tvrdnji, donesena između 2014. i 2017. godine (vidi stavak 8. ove odluke). S obzirom na to da je u novijem predmetu *Kušić* Sud utvrdio da je tek 2019. godine ustavna tužba postala djelotvorno pravno sredstvo za prigovore zbog nedjelotvornih istraga na temelju članka 2. i 3. Konvencije, nema razloga da Sud preispituje odluke donesene prije te godine. U pogledu odluka br. U-III-3689/2018 od 10. prosinca 2019. godine i U-III-2098/2018 od 9. siječnja 2020. godine, Sud napominje da Ustavni sud nije ispitao djelotvornost istraga na temelju članka 2. Konvencije jer je utvrdio da podnositelji ustavne tužbe nisu iznijeli taj prigovor u svojim ustavnim tužbama (vidi stavak 11. ove odluke).

26. Sud stoga odbija prigovor podnositelja zahtjeva da ustavna tužba ne predstavlja djelotvorno pravno sredstvo za prigovore zbog nedjelotvornih istraga na temelju članka 2. Konvencije.

27. Sud napominje da su podnositelji zahtjeva svoje zahtjeve Sudu podnijeli 1. lipnja 2016. odnosno 22. prosinca 2016. godine, a ustavna tužba postala je djelotvorno pravno sredstvo tek 2019. godine. Međutim, kao i u predmetu *Kušić*, Sud smatra da bi se u ovom predmetu od podnositelja zahtjeva prema članku 35. stavku 1. Konvencije trebalo zahtijevati da podnesu ustavnu tužbu (vidi gore citirani predmet *Kušić*, stavci 100. - 107.).

28. U pogledu tvrdnje da je podnositelj zahtjeva u predmetu br. 750/17 već podnio ustavnu tužbu, prigovarajući povredi članka 2. Konvencije, ali Ustavni sud nije ispitao taj prigovor (vidi stavak 18. ove odluke), Sud napominje da je predmetna odluka Ustavnog suda donesena 2016. godine – nekoliko godina prije nego što je ustavna tužba postala djelotvorno pravno sredstvo za prigovore zbog nedjelotvornih istraga na temelju članka 2. Konvencije (vidi stavak 6. ove odluke). U svakom slučaju, Sud primjećuje da je u svojoj ustavnoj tužbi podnositelj zahtjeva prigovorio povredi samo materijalnog aspekta članka 2. Konvencije, tvrdeći da su hrvatski vojnici ubili njegove roditelje. Nije prigovorio na temelju proceduralnog aspekta članka 2. da nije provedena djelotvorna istraga stradavanja njegovih roditelja. Pozvao se na predmet *Damjanović* (gore citiran), tvrdeći da je podnositelj zahtjeva u tom predmetu bio njegov brat, koji je Sudu prigovorio zbog istog štetnog događaja, i da je Vlada potvrdila da je došlo do povrede članka 2. i 14. Konvencije. Međutim, nije se pozvao na istragu, čak ni u biti, već se ograničio na osporavanje odluka građanskih sudova o odbijanju njegova zahtjeva za naknadu štete koje je smatrao proizvoljnima. Prema tome, ne može se prihvatiti da je podnositelj zahtjeva u predmetu br. 750/17 podnio Ustavnom sudu svoj prigovor zbog nedjelotvorne istrage stradavanja njegovih roditelja na temelju članka 2. Konvencije.

29. S tim u vezi, Sud ponavlja da sama činjenica da je podnositelj iznio svoj slučaj pred nadležni sud ne znači sama po sebi udovoljavanje zahtjevu iz članka 35. stavka 1. Konvencije jer čak niti u pravosuđu u kojem domaći sudovi imaju mogućnost, ili čak obvezu, ispitati slučaj po službenoj dužnosti,

podnositelji nisu oslobođeni obveze isticanja prigovora pred tim sudovima prije nego ih potom iznesu pred Sud. Stoga, da bi domaća pravna sredstva bila pravilno iscrpljena nije dovoljno da povreda Konvencije „proizlazi“ iz činjenica predmeta ili podnesaka podnositelja. Umjesto toga, podnositelj mora stvarno iznijeti prigovor o tome (izričito ili u biti) na način koji ne ostavlja sumnju da je prigovor, koji je kasnije podnesen Sudu, stvarno bio istaknut na domaćoj razini (vidi *Peacock protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), br. 52335/12, stavak 38., 5. siječnja 2016., i *Hernadi protiv Hrvatske* (odl.), br. 29998/15, stavak 92., 3. rujna 2019.).

30. Sud ponavlja i da postojanje samo sumnje u izgled za uspjeh ustavne tužbe koja nije očigledno uzaludna nije dovoljan razlog za propust iskorištavanja tog pravnog sredstva (vidi *Vučković i drugi protiv Srbije* (preliminarni prigovor) [VV], br. 17153/11 i 29 drugih predmeta, stavak 74., 25. ožujka 2014., i *Brusco protiv Italije* (odl.), br. 69789/01, ECHR 2001-IX).

31. Prema tome, Sud smatra da su svi podnositelji zahtjeva u ovom predmetu dužni podnijeti ustavnu tužbu. Sud naglašava da podnositelji i dalje imaju mogućnost, nakon završetka relevantnog postupka pred Ustavnim sudom, ili ako se taj postupak bude nerazumno odugovlačio, ponovno iznijeti svoje prigovore Sudu ako se i dalje smatraju žrtvama povrede Konvencije.

32. U odnosu na gore navedeno, Sud prihvaća prigovor Vlade. Prigovor podnositelja zahtjeva na temelju članka 2. Konvencije stoga se mora odbaciti na temelju članka 35. stavaka 1. i 4. zbog neiscrpljivanja domaćih pravnih sredstava.

Iz tih razloga Sud jednoglasno

Odlučuje spojiti zahtjeve;

Utvrdjuje da su zahtjevi nedopušteni.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 18. lipnja 2020.

Renata Degener
Zamjenica tajnika

Aleš Pejchal
Predsjednik

PRILOG

Zahtjev br. 32343/16

Br.	Ime podnositelja zahtjeva	Državljanstvo	Prebivalište
1	N.J.	hrvatsko	Jabukovac
2	D.J.	hrvatsko	Krnjača
3	M.J.	hrvatsko	Mošćenica
4	Z.J.	hrvatsko	Mošćenica

Zahtjev br. 750/17

Br.	Ime podnositelja zahtjeva	Državljanstvo	Prebivalište
1	Petar DAMJANOVIĆ	hrvatsko	Petrinja

Prevela prevoditeljska agencija Alkemist

ALKEMIST
European Translation Agency
ALKEMIST STUDIO d.o.o.
Miramarska 24/6, 10 000 Zagreb
OIB: 72466496524